

Seime iškilmingai paminėta Laisvės gynėjų diena

2017 m. sausio 13 d. Seime įvyko iškilmingas Laisvės gynėjų dienos minėjimas ir Laisvės premijų įteikimo ceremonija.

Seimo Pirmininko Viktoro Pranckiečio kalba iškilmingame Laisvės gynėjų dienos minėjime

Jūsų Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė,
brangūs Laisvės gynėjai,
žuvusiųjų už Laisvę artimieji, visi, kurie kovojote už Laisvę,
Laisvės premijos laureate Prezidentė Valdai Adamkai,
Laisvės premijos laureate Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo Pirmininke Vytautai Landsbergi,
Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai, gerbiamasis Ministrė Pirmininke, Seimo ir Vyriausybės nariai, Jūsų Ekscelencijos ambasadoriai, garbūs svečiai,

šiandien mūsų valstybei – ypatinga diena. Minime Sausio 13-ąją. Mūsų visų buvimas čia liudija, kad lygiai taip pat, kaip ir prieš dvidešimt šešerius metus, mums svarbios vertybės ir idealai, kuriuos puoselėja tik brandi bendruomenė.

1991 metų sausį susitelkimas ir vienybė atvedė ginti Atkuriamojo Seimo, Vilniaus televizijos bokšto, Lietuvos radijo ir televizijos komiteto pastato, Juragių televizijos, Sitkūnų radijo retransliacijos stočių bei kitų nepriklausomos valstybės gyvavimą ir mūsų žmonių Laisvę užtikrinančių strateginių objektų.

„Kiekvienas gimsta laisvas“, – skelbė plakatai Sausio įvykiuose dalyvavusių ir Lietuvos nepriklausomybę gynusių žmonių rankose. Neįmanoma pavergti žmogaus, kuris yra laisvas širdyje – šis žinojimas padėjo būti stipriems ir išlikti nepalaužiamiems net mirties akivaizdoje.

Krauju paženklinti Sausio 13-osios įvykiai amžiams išliks mūsų atmintyje. Lenkiu galvą prieš visus žuvusiuosius. Dedu ranką prie širdies, nes tikiu, kad jų atminimas stiprina, telkia ir teikia drąsos ištikimai žengti laisvos Lietuvos keliu. Telydi pagarba ir šviesa tuos, kurių gyvenimai lėmė, lemia ir lems mūsų teisę gyventi Laisvėje. Kviečiu pagerbti Jų atminimą:

Loreta Asanavičiūtė,
Virginijus Druskis,
Darius Gerbutavičius,

Rolandas Jankauskas,
Rimantas Juknevičius,
Alvydas Kanapinskas,
Algimantas Petras Kavoliukas,
Vytautas Koncevičius,
Vidas Maciulevičius,
Titas Masiulis,
Alvydas Matulka,
Apolinaras Juozas Povilaitis,
Ignas Šimulionis,
Vytautas Vaitkus.

Ačiū.

Per dvidešimt šešerius metus užaugo nauja karta. Jai perduodame Laisvės daigą, kurį mums padovanojo mūsų tėvai ir seneliai, matę nepriklausomą Lietuvą prieš beveik šimtmetį. Būtent Laisvės idėja, kuri buvo išplėsta iš mūsų tėvų, mums suteikė jėgų ir vilčių 1991 metais. Laisvės gynėjų dvasia nesensta ir ji turi būti perduodama jaunajai kartai. Tvirtai tikiu, kad ši ir ateities kartos neleis 1991 metų sausio įvykiams paskęsti užmarštyje. Tegul metams, amžiams bėgant, stiprėja bendrumo jausmas, o Laisvės gynimas ir jos įprasminimas atsispindi kasdieniuose darbuose! Ačiū Jums!

Žuvusiojo prie Vilniaus televizijos bokšto Vytauto Vaitkaus sūnaus Roberto Vaitkaus kalba iškilmingame Laisvės gynėjų dienos minėjime

Jūsų Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidente, Laisvės premijų laureatai, gerbiamieji Vyriausybės ir Seimo vadovai bei nariai, šio minėjimo garbūs svečiai ir dalyviai.

Šiandien mes minime Sausio 13-osios metines. Tai laikas, kai mes sustojame, pagalvojame apie tai, ką mes pasiekėme ne tik šiais metais, bet ir per visą Nepriklausomybės laikotarpį. Kad ir kaip kartais mes skundžiamės gyvenimu, ekonominiais nepritekliais bei kitais sunkumais, tačiau turėtume džiaugtis, jog tapome demokratine valstybe, turime laisvą žiniasklaidą, nepriklausomą teisėsaugos sistemą, demokratinius rinkimus, esame Europos Sąjungos bei NATO nariai. Tai mums dabar atrodo tarsi duotybė, tačiau tada, prieš nepilnus tris dešimtmečius, mums atrodė neįgyvendinama svajonė. Kartais mes taip koncentruojamės į materialinius dalykus, jog mes net nebranginame to, kas mums yra svarbiausia – tai yra Lietuva, jos Laisvė ir Nepriklausomybė.

Neseniai vykusių apklausų metu paaiškėjo, jog apie pusė Lietuvos gyventojų yra pasiryžę ginti Lietuvą ir priešintis okupantui. Išgirdus šiuos skaičius, apima dvejobos mintys. Iš vienos pusės – tai yra didelė Lietuvos dalis. Tačiau iš kitos pusės yra šiek tiek skaudu, kad yra didelė gyventojų dalis, kuri nevertina laisvės. Nejučiomis kyla klausimas: kodėl? Ar mes visi, Vyriausybės ir Seimo nariai, miestų ir rajonų politikai tikrai padarėme viską, kad kiekvienas lietuvis galėtų pasakyti – aš myliu Lietuvą ir ja didžiuojuosi.

Man dažnai, o ypač per Sausio 13-osios metines, per Nepriklausomybės minėjimus kyla klausimas: kas būtų, jei... jeigu ne Pirmasis pasaulinis karas, ir Lietuva nebūtų gavusi unikalios šanso atsipalaiduoti nuo Rusijos gniaužtų bei tapti nepriklausoma. Turbūt mes ir šiandien turėtume tokį teisinį statusą, kaip dabar turi Krymas ar Čekėnija, ir visas pasaulis mus pripažintų kaip Rusijos sudėtinę dalį. Kas būtų, jei Rusijoje nebūtų net ir trumpam atėjęs demokratinis laikotarpis 1991 metais? Taigi, manau, jog taip sunkiai iškovoję laisvę, mes turėtume dėti visas pastangas ją išsaugoti ateities kartoms.

Kartais man nesuprantamas požiūris į tai, kaip mes suprantame krašto gynybą, propagandą, informacinius ir kibernetinius karus. Tik paskutiniu metu mes pradėdame parengėti ir suvokti, jog gynybai skiriame nepilnus 2 proc. nuo BVP todėl, kad Lietuvos laisvės reikia mums, o ne kitoms šalims, kaip Amerikai ar Vokietijai. Dar visai neseniai mes skyrėme lėšas gynybai dėl to, kad to reikalavo NATO. Ir tik paskutiniu metu supratome, kad laisvė yra mūsų brangiausias turtas. Izraelis skaudžiai pasimokęs iš Antrojo pasaulinio karo pamokų skiria gynybai apie 7 proc. O mes ar mokomės iš istorijos? Ar Lietuvoje mažai žuvo žmonių nuo sovietų agresijos, ar mažai sulaužytų likimų Sibiro platybėse?

Didžiutis savo šalimi verčia ir tai, kad Rusijos karinės agresijos Ukrainoje akivaizdoje mes netūpčiojome vietoje negalėdami pasirinkti, kas yra mūsų draugai ir kas priešai. Mes nebijodami apreiškėme, kad besąlygiškai remiame Ukrainos siekį tapti nepriklausoma, mes nebijojome pasakyti, jog tiekėme Ukrainai tam tikrus ginkluotės elementus, o ne tik antklodes ir batus, kaip kad tą darė daugelis Vakarų Europos valstybių. Jeigu manęs kas nors paklaustų, kodėl aš myliu Lietuvą ir ja didžiuojuosi, pasakyčiau: todėl, kad esame drąsūs, todėl, kad mes nebijome pasakyti tiesos, todėl, kad mes mylime laisvę.

Iki šiol negaliu pamiršti per televiziją rodyto siužeto apie Ukrainos studentą 1991 metais, kai jis atvyko ginti Aukščiausiosios Tarybos. Įstrigo pasakyti jo žodžiai: „Aš čia už jūsų ir mūsų laisvę. Jeigu nebus laisvos Lietuvos, nebus ir laisvos Ukrainos“.

Nors ši diena labai skauda Lietuvai, tačiau reikia pripažinti, kad tai buvo Laisvės pradžia. Po Kovo 11-osios paskelbimo mus dar kankino nežinia, ar pavyks mums išsaugoti Nepriklausomybę. Baimė, kad agresorius imsis smurto, kaip tai buvo Vengrijoje ar Čekijoje, buvo taip pat reali. Ir tik tada, kai mes apgynėme Aukščiausiąją Tarybą, mes galėjome lengviau atsikvėpti, laisvė jau buvo ranka pasiekama, o netrukus ji tapo realybe.

Norėtuši palinkėti visiems mums, taip pat ir Seimo nariams, niekada neabejoti mūsų siekiais ir idealais, nesusiundyti pigia finansine nauda išduodant savo draugus ir vertybes. Tik taip mes išliksime tvirti ir stiprūs, tik taip mes išliksime laisvi. Ačiū.

Kardinolo Audrio Juozo Bačkio kalba iškilmingame Laisvės gynėjų dienos minėjime

Gerbiamieji,
atmintis yra duota žmogui, kad jis išmoktų svarbią gyvenimo pamoką: esame sukurti drauge gyventi, mylėti, kovoti ir saugoti vienas kitą. Tik atminties dėka, kaupdamas patirtį ir išskleisdamas geriausias kūrybines galias žmogus gali kurti taiką, solidarumą ir garbingumą grįstą visuomenę.

Sausio 13-oji mūsų atmintyje giliai įsirėžusi skaudžios netekties ir drauge – didvyriškos aukos patirtimi. Ji primena mums, už ką žuvo arba sunkiai nukentėjo tie Lietuvos vaikai, kurių atminimą kasmet pagerbiame iškilmingais minėjimais. Už tėvynės laisvę, už savo valstybę, už šalies ateitį šie mūsų broliai ir sesuo paguldė savo galvas arba prarado sveikatą. Su mumis čia drauge žuvusiųjų artimieji, kuriems ši diena visuomet yra ir bus sunkus išbandymas atmintimi. Nuoširdžiai dalijamės su jais netekties skausmu.

Atmintis įpareigoja mus ne tik gerbti prasmingai žuvusius, bet susieti atmintį su mūsų gyvenimu, saugoti ir ginti laisvę. Tik taip liks tvari krauju aplaistyta Sausio 13-osios pergalė.

Laisvė – ypatingas žodis visiems lietuviams: miškuose kovojusiems partizanams, Sibiro platybėse vargusiems tremtiniams, išeivijoje garsinusiems mūsų tautos istoriją ir kovojusiems už jos laisvės bylą, Sausio 13-osios naktį budėjusiems parlamente ir išėjusiems į Vilniaus gatves. Visi šie žmonės laisvės siekė priimdami tai kaip savo pareigą ir atsakomybę, kuri ne vieną jų nuvedė iki mirties.

Atmintis beldžiasi į mūsų sąžinę klausdama kiekvieno: ką aš padariau ir ką privalau padaryti dėl savo tautos, savo valstybės? Valstybės gėris visų pirma yra teisingumas visiems ir kiekvienam. Popiežius Benediktas XVI enciklikoje *Dievas yra meilė* mums primena, kad „teisingumas yra visos politikos tikslas ir todėl vidinis matas“. Ar tikrai tiesa ir teisingumas yra kiekvieno mūsų matas ir pasirinkimų kriterijus? Ar turime drąsos darydami sprendimus vadovaujantis tiesa ir teisingumu, o ne savo materialinės ar politinės naudos vaikymusi? Popiežius Benediktas XVI toliau sako, kad praktinis protas, reikalingas šiam sprendimui, „nuolatos apvalytinas, nes jo etinis aklumas, atsirandantis viršų paėmus interesui bei galiai, yra niekada iki galo nepašalinama grėsmė“ (*Deus Caritas est*, 28).

Įsitikinimas, kad elgiasi teisingai ir garbingai, vedė ir palaikė Lietuvos žmones Sausio 13-ąją. Toks įsitikinimas kėlė pavojų, net mirtiną pavojų. Visi, kurie buvo parlamente ir gatvėje, suprato šį pavojų, tačiau tikėjimas, kad yra aukštesnis Teisingumas, neleido jiems pabūgti, pranoko natūralią žmogišką baimę ir savisaugą.

Prasminga, kad Sausio 13-ąją minime ne tik žuvusiuosius, bet visus, kurie stojo į kovą už laisvę ir teisingumą. Nuoširdžiai sveikinu Laisvės premijos laureatus: pirmąjį atkurtos Nepriklausomos Lietuvos vadovą profesorių Vytautą Landsbergį ir Prezidentą Valdą Adamkų.

Pagerbdami profesorių V. Landsbergį kartu su daugeliu Lietuvos žmonių iškeliamė jo neginčijamus nuopelnus, išvalgumą ir toliaregiškumą atkuriant Lietuvos Nepriklausomybę, pradedant ir įtvirtinant naują šalies istorijos etapą. Jo drąsa ir tikėjimas palaikė žmonių viltį, sutelkė juos į kovą už Lietuvos laisvę. Profesoriaus Landsbergio vadovaujama valstybė priėmė nepaprastai svarbius sprendimus, pasiekė Lietuvos tarptautinį pripažinimą, parengė piliečių valia priimtą, demokratinę bei vakarietišką visuomenės raidą įtvirtinančią Konstituciją.

Prezidentas V. Adamkus atstovauja dideliame būriui išeivių, kurie nenuilsdami darbavosi, kad priartintų Lietuvai laisvę. Savo meilę tėvynei ir Amerikoje įgytą patirtį Prezidentas Adamkus panaudojo Lietuvoje sumaniai vadovaudamas valstybei. Jis plėtojo demokratiją, rūpinosi žmogaus orumu bei visuomenės santarve, stengėsi užtikrinti pagarbą žmogaus teisėms, sergėjo teisinės valstybės pagrindus. Garbingai atstovaudamas Lietuvai užsienyje, Prezidentas skatino įsitraukimą į Europos Sąjungą, gynė kitų tautų teisę apsispręsti už laisvę.

Jeigu reikėtų keliais žodžiais apibūdinti profesoriaus V. Landsbergio ir Prezidento V. Adamkaus veiklą, manau, kad geriausiai tiktų: *garbingumas ir sąžiningumas*. Mano įsitikinimu, tai gražiausios žmogaus savybės, kurios pasitarnauja teisingumui ir laisvei. Noriu tikėti, kad šiuos garbingus mūsų tautos vyrus pagerbė Laisvės premija, mokėsite pasinaudoti jų išmintimi ir patirtimi, kurią jie taip dosniai visiems – politikams, valstybės veikėjams ir kiekvienam piliečiui – dovanoja.

Atmintis iš tautos istorijos lobyno iškelia daug gražių dalykų, kurie turtina dabartį, maitina sąmoningumą. Šiandien nereikia eiti į gatves ir ginti parlamento, tačiau nerimo dvasia tvyro tarp mūsų. Karo šmėkla klaidžioja po pasaulį, visiems keldama grėsmę. Būkime budrūs! Te neužmiega mūsų sąžinė. Gerbkime tiesą ir teisingumą. Nepasiduokime trumpalaikiam valdžios ir galios žavesiui, nepailsdami tarnaukime žmonėms kurdami teisingą ir dorą valstybę. Ir tegu toji valstybė rūpinasi kiekviena šeima, auginančia ateities kartą. Perduokime jaunimui meilę tiesai ir laisvei, kad jie ją brangintų ir, jeigu reikės, drąsiai apgintų.

Laisvės gynėjai tikėjo ir tiki Lietuvos ateitimi. Jų sąžinėse gyveno įsitikinimas, kad stoja už teisingumą ir tiesą, kad gina žmones ir jų teises. Jie tikėjo ir tiki, kad jiems padeda Dievas. Linkiu Lietuvos žmonėms, linkiu valstybės vadovams ir šiandienos politikams būti laisvės gynėjų dvasios įpėdiniais. Tai yra, gyventi ir elgtis taip, jog visada galėtume su nuoširdžiu tikėjimu tarti: *man padeda Dievas*.

Seimo Pirmininko pavaduotojos Irenos Degutienės kalba iškilmingame Laisvės gynėjų dienos minėjime

Gerbiamieji žuvusiųjų už Lietuvos laisvę artimieji, vaikai, anūkai,

Laisvės premijos laureatai – profesoriau Vytautai Landsbergi ir Prezidente Valdai Adamkai, Jūsų Ekscelencija Prezidente, kolegos parlamentarai, Vyriausybės nariai,

Atkuriamojo Seimo nariai, visi susirinkusieji, visi garbūs Lietuvos žmonės,

Prieš dvidešimt šešerius metus išgyvenome Sausio 13-ąją.

Išgyvenome vieną juodžiausių, sunkiausių ir tragiškiausių savo istorijos naktų. Ir kartu – vieną šviesiausių savo gyvenimo patirčių. Buvome tauta, buvome žmonės, turėdami savyje viską, kas į žodį „žmogus“ telpa gražiausio ir prasmingiausio. Ir šiandien pokalbiuose dažnai galime išgirsti: Sausio 13-ąją buvome kitokie. Taip, kitokie – kokie būname savo artimųjų mirties valandą, kai nelieka laiko smulkioms nuoskaudoms, ambicijoms,

priekaištams. Kai suvokiame, kad gyvenimas Dievo ir likimo akivaizdoje yra labai trapus. Ir ne tik tavo, bet ir šalia esančio žmogaus gyvenimas. Todėl už jį ir tu esi atsakingas, privalai laikytis tiek Dešimties Dievo įsakymų, tiek Hipokrato priesaikos, tiek bendražmogiškųjų taisyklių.

Laikėmės. Atsilaikėme. Ir todėl, prisimindama Sausio 13-ąją, prisimindama savo ir kitų kolegų medikų darbą tomis dienomis ir naktimis Vilniaus Raudonojo kryžiaus ligoninėje, ryškiausiai prisimenu sužeistųjų žmonių žaizdas ir aimanas, artimųjų skausmą ir, svarbiausia, visų jų akis, o tose akyse – degančią dvasią. Žmogus, turintis savyje šią dvasią – nepalaužiamas, neišgąsdinamas, nesunaikinamas. Tiksliau – sunaikinamas tik fiziškai. Tai ir buvo viena svarbiausių ir viena šviesiausių Sausio 13-osios patirčių: sovietinė imperija gali mėginti mus nužudyti, palaužti mūsų dvasią, priversti mus būti tokiais, kokie buvome, bet vergauti ir bijoti ji mūsų daugiau neprivers.

Deja, grįždama į šias dienas, turiu pripažinti, kad laisvės etalonas, laisvo žmogaus būseną kai kam pasirodė esanti per sunki. Iki šiol per sunki. Yra žinomas posakis: kas mūsų nenužudo, padaro mus stipresnius. Drįstu abejoti, nes mačiau ir matau ne vieną pavyzdį, kaip sovietinė prievarta žmogaus nenužudė, bet pavertė jį bailiu, prisitaikėliu, skundiku. Girdint kai kuriuos pasisakymus, skaitant komentarus, matant kai kurių žmonių elgesį viešojoje erdvėje neapleidžia jausmas, kad sovietinė imperija išnyko, bet kolaborantai ir jų dvasia liko. Kitaip negaliu sau pasakyti ir kitiems paaiškinti, kaip žmonės gali į akis ar prieš televizijos kameras meluoti, apšmeiždami gyvus ir mirusius laisvės gynėjus, kurdami melagingas versijas, kas tą lemtingą naktį vyko prie televizijos bokšto. Nesuprantu ir tų visai neseniai nuskambėjusių atvejų, kai okupantų simbolika buvo brukama žmonėms – ir, kas baisiausia – jauniems žmonėms – į galvas, kartu randant pateisinimų, esą čia tik vieni juokai. Norisi tu žmonių paklausti: jūs tik taip suvokiate laisvę jaunų žmonių, jaunų režisierių, jaunų organizatorių tokiu įvykiu, kur šiais laikais, atrodo ir protu nesuvokiama?

Apgailestauju, kad Sausio 13-ąją teikiama Laisvės premija prieš metus čia, Lietuvos Seime, virto politinių simpatijų ar antipatijų, sąskaitų suvedimo priemone. Juk kalbame ne apie Vytauto Landsbergio asmenį, o apie mus, apie šiandieninę Lietuvą. Profesorius gali patikti ar nepatikti, tačiau tuo metu, kai į XX a. pabaigos istoriją jis įrašytas greta Lecho Valensos ir Vaclavo Havelo, neigti jo nuopelnus Lietuvos valstybingumo atstatymui, neigti jo pastangas ir darbus, ypač nuo Nepriklausomybės paskelbimo *de jure* iki pripažinimo *de facto* – reiškia kurti dar vieną istorijos klastotę. Apgailestauju, bet tokių istorijos klastočių šiandien girdžiu ne vieną. Todėl džiaugiuosi, kad šios kadencijos Seimas ištaisė šią klaidą.

Istoriją kuria tauta ir jos žmonės. Šiandien paskirtos dvi Laisvės premijos: viena pirmajam atkurtos Lietuvos nepriklausomos valstybės vadovui Vytautui Landsbergiui, kita – Nepriklausomybės įtvirtinimo puoselėtojai Valdui Adamkui. Sveikinu abu laurėtus, didžiuojuosi galėdama jus pažinti ir sugebėdama vertinti tai, ką jūs padarėte Lietuvai, mūsų vaikams ir mūsų anūkams. Be šių asmenybių, be Lietuvos įsitvirtinimo demokratiname pasaulyje, be narystės NATO mūsų šiandieninė situacija būtų gerokai pavojingesnė. Tiksliau – mirtinai pavojinga. O padažnęję kvietimai draugauti su Rytų kaimynais, atkurti artimą bendravimą – dovanokite, bet dabartinėmis sąlygomis, kai Ukrainoje ir Sirijoje žudomi žmonės, kai ciniškai pažeidinėjama tarptautinė tvarka ir pamatiniai tarptautinės teisės principai – skamba amoraliai.

Todėl, naudodamasi proga, noriu atskiru sakiniu kreiptis į čia dalyvaujančius Ukrainos tautos atstovus. Broliai ir sesės, Lietuva nepamiršo, kad 1991-aisiais ukrainiečiai – kas mintimis, kas širdimis, o kas – ir fiziškai – kovojo kartu su mumis čia, šiame parlamente. Šiandien Jūs kovojate savo laisvės kovą. Lietuva negali ginklu sustabdyti ordos, okupavusios Jūsų šalies Rytus ir grasinančios žengti toliau. Tačiau Lietuva daro ir darys viską, kad Jūs nebūtumėte šioje kovoje vieni ir kad Ukrainos okupacijos tema neišnyktų iš pasaulio politinės darbotvarkės.

Baigdamą noriu pasakyti: taip, Sausio 13-oji liko 1991-uosiuose, liko istorijoje. Tačiau ji tęsiasi. Tęsiasi Ukrainoje, Gruzijoje, tęsiasi visose laisvę ginančiose šalyse. Tęsiasi mūsų širdyse ir mintyse. Ir kiekvienas pagal sąžinę pasirenkame, ką mums reiškia žuvusiųjų aukos, ką mums reiškia kova, ką mums reiškia laisvė, ką mums reiškia Lietuva.

Tokiuose minėjimuose, kaip šiandien, dažnai cituojama poezija. Ir aš noriu perskaityti keturias eilutes:

*Vienas kraujo lašas būt tave nuplovęs,
O vargę tu vieno jo pasigedai,
Nors stiprybę sėmėm iš didžios senovės –
Liko netesėti mūsų pažadai...*

Tai parašė poetas Jonas Aistis, apraudodamas 1940-ųjų Lietuvos tragediją. Parašyta jau emigracijoje, data po eilėraščių: 1948-ųjų metų sausio tryliktoji. Tarsi kraupi nuojauta ar perspėjimas, tarsi dieviškoji simbolika.

Taip, vėliau laisvės kovose, kurios prasidėjo pokariu ir baigėsi gal tik su Medininkų žudynėmis, buvo pralietas ne vienas kraujo lašas, kuris nuplovė Lietuvą, nuplovė mūsų tautos garbę ir teisę į orų gyvenimą. Naudokimės šia teise ir šiuo gyvenimu – nes kito nebus. Nenuvertinkime savo žuvusiųjų ir savo gyvųjų. Nenuvertinkime savo gyvenimo ir lemties. Nenuvertinkime laisvės savo Lietuvos. Ačiū.

2016 metų Laisvės premijos laureato, profesoriaus Vytauto Landsbergio kalba

Mielieji, aukštieji svečiai, bendražygiai ir talkininkai, jauni tęsėjai, garbingas apdovanojimas, kurį man skyrė naujasis Seimas ir aš jam dėkoju, skatina pamąstyti apie laisvę ir Lietuvos kelius į laisvę. Kalbėsiu ne apie premijas. Mūsų visų didžioji premija – kad vis dar esame. Ir esame ten, kur pasirinkome būti. Ir buvo aukštesnė jėga, kuri mus globojo.

Kasmet bent sykį metuose prisimename Laisvės ir Sausio 13-osios kankinius. Netrukus, kaip įpratę, lankysime kapines. Kai nepavykusi valstybė, Sovietų Sąjunga, veikiau pajunga, prieš 26 metus jos vadų įsakymu suplanavo, pasirengė ir užpuolė nepriklausomybę atkuriančią Lietuvą, mes patyrėme ginkluotą kitos

šalies agresiją, tapome išmaniai žiauraus karo taikiniu. „TSR sąjunga pradėjo nepaskelbtą karą prieš Lietuvos Respubliką!“ Tai iš Aukščiausiosios Tarybos šioje salėje priimto Sausio 13-osios nakties pareiškimo.

Karas. Deja, jis nepasibaigė, kaip ir šaltasis, jokia išsamia taikos sutartimi. Dabartiniame trumparegių pasaulyje vis dėlto turime pranašumą. Esame jau pamokyti, nors kažin ar pakankamai.

Hitleris savo karą, kuriame tikėjosi panaudoti kuriamą branduolinį ginklą ir buvo pavadinęs totaliniu (total kryk) vedė vardan, tariamai, teisėtą nuskriaustos ir pažemintos Vokietijos interesų. Tiems gudolio interesams tenkinti nacionalsocialistai skelbė naują pasaulio tvarką.

Ne ką nauja matome ir šiandien. Vadų, ne tautų interesai, buvo iškelti į netikro altoriaus garbę. Nuo Lenino, L. Trockio, J. Stalino filosofijų prasidėjo modernaus pasaulio šventieji karai. Melas ir nužmogėjimas, žmonių vertimas Darvino rūšių gyvūnais ir galvų statistika, arši politinė propaganda, pakeičianti smegenis ir užšaldanti širdis šiandien juolab klesti.

XXI a. pasaulis rengiamas, pratinamas pritarti neva naujiems Viduramžių tarptautiniams santykiams, kur konvencijos ir garbingi įsipareigojimai eina į šiukšlių krepšį, o branduolinis ginklas rodoma kaip reali bepročių politikos priemonė, tautų elitai pratinami prie minties, kad tai leistina. Mažas branduolinis karas, kas čia tokio? Rusijos formaliai besikeičią vadovai jau per 10, nemažiau 15 metų viešai skelbia, kad savo interesus gins visomis turimomis priemonėmis, neatsisakydami net pirmojo smūgio. Čia pat prie Vilniaus mums rengiama psichologinė ir technologinė branduolinė pražūtis, o mes tebevėpsome kaip avinėliai į galimą lietuvių, lenkų ir gudų, čiabuvių skerdyklą, jei Krembliaus imperinis verslas prašau kaip paprastai. Astravo grabas.

Tačiau gyvybė ir gyvenimas Lietuvoje tai klausimai, kuriems broliai valstiečiai neliks abejingi. Seime, būk drąsus! Anuomet Lietuva atsilaikė prieš agresiją, tokia buvo mūsų gana vieninga pergalė – žmoniškumo prieš ne žmoniškumą laivės, prieš nelaisvę, demokratijos prieš smurtinę bolševikinę diktatūrą. Apgynėme didžiuliame fronte bent savo lietuvišką barą, kad pasaulis darytųsi geresnis. Bet pasaulis nenorėjo būti geresnis, jam net parūpo, kad žlugusi raudonojo fašizmo šalis nenusilptų. Mes norime stiprios Rusijos, kartojo vienas per kitą Vakarų politikai nė nesusimąstę apie kokią ateities Rusiją jie kalba. Dabar jau turi, pradeda mąstyti. O anos imperijos paveldėtojai *nasledniky Stalina* anot J. Javtušenos mikliai naudojosi proga brukdami savo mutavusį totalizmą kaip valdomą demokratiją. Lietuvos viešas kvietimas surengti bolševizmui antrąjį Niurnbergą liko neišgirstas.

Kaina šviečia didžiulė. Ar galima smegenis apversti aukštyn kojomis? Galima. Ir tas ypač sėkmingai daroma, jeigu tarp smegenų ir kojų nėra širdies. Pasaulyje šiandien sėkmingai einama į širdies išnaikinimą. Tai gerai matome vadinamame Vakarų pasaulyje, įskaitant Lietuvą. Visur, kur dar esama krikščioniškos civilizacijos požymių, bent liekanų, kitur – nė tiek. Žmonės verčiami beširdžiais padarais, o tada ir begalviais, aukštynkojais. Deja, taip. Beširdis niekada nebus išmintingas, nors ir su 15 Oksfordų ar Lomonosovų.

Tie mūsų broliai ir seserys, kurie aną sausį ėjo mirti už tiesą ir laisvę, nebuvo nei filosofai, nei propagandistai, bet jie turėjo širdis ir juos vedė jų širdis, liepianti nesitraukti, neišduoti savęs ir žmoniškumo. Savęs – tai laisvės. Štai kur yra mūsų frontas ir paskutinė gynybos linija.

Kalbant apie visai paprastai suprantamas ideologijas, verta prisiminti vieną seną receptą ir amžiną egzaminą: gerai sumaišęs molio dubeny kilogramą sviesto ir kilogramo mėšlo gauni 2 kilogramus mėšlo. Priešiškos televizijos mums kaip tik ir siūlo šį kūdikių maistelij. Siūlo jį visam pasauliui, daug investuoja. Tai pasaulinė problema, neaplenkianti nei Lietuvos. Bet kol žmogus tebėra žmogum, jis sako: ne, ką siūlote nėra nauja kokybė, tai tas pats senasis klasių kovos mėšlas. Anuomet prieš buržuojus ir buožes, dabar prieš Ameriką, ypač prieš NATO, kruvinai prieš ką nors, nors ir prieš vaikus, nuodijamus karo dujomis. Atrodytų ne, juk aišku, tačiau ilgai prievartaujamas, gundomas, metodiškai kankinamas

duonvalgis gali ir suabejoti: et, gal nesvarbu, ką sau galvoju, ką žinau, matau ir užuodžiu apie tą mišinį, bet gal imsiu ir pasiduosiu. Taip, tai nauja dvasios maisto kokybė, tikrasis pažangos kelias.

Ačiū žmonijos genijams, jie mat atnešė vertybių realyvumą ir konvergenciją, kurią visapusiškai pastiprina būties beprasmybės, pramogėlių pliuškizmas, mirties kultūra ir šventas nuprotėjusių galvažudžių terorizmas. Tokios tad būna ir malasi žmonių pastangos ieškant ne tiesos, o naujų susipainiojimų, naujų netiesų ir nužmogėjimų. Mažesnė tauta – mažiau žalos. O griuvusių laikai žiūri į mus. Mes laikėme ir tebelaikome kartu su svyruojančia, bemaž jau aukcione pardavinėjama Europa šį žmonijos masto egzaminą. O tu stovėk, kaip stovi laisvė! Išlik verta pagarbos, Lietuva, nors ir nedidelė, bet gali būti didelė.

Pasirinkimo laisvė teapima ir teisingo pasirinkimo laisvė. Čia žmogui pagelbsti širdis. Užmušęs širdyje tėvynės meilę eitum į atliekas. Eikim kitur, gyvenkim. Turėk širdį ir žvelk į širdį – taip kalbėjo Lietuvos pranašas Adomas. Aplankykime jį dažniau negu tik Baltijos kelio dieną. Ačiū visiems.

Seimo Laisvės premijų komisijos pirmininkės Radvilės Morkūnaitės-Mikulėnienės kalba iškilmingame Laisvės gynėjų dienos minėjime

Gerbiamieji už laisvę žuvusiųjų artimieji, laisvės gynėjai, esami ir buvusieji Valstybės vadovai, signatarai, Seimo nariai, visi, Lietuvą mylintis ir ją gerbiantys,

kiekvienas esame patyręs ankstyvą, saulėtą pavasario rytą, kai atvėrus langą į bundantį miestą ar bepradedančią žaliuoti pievą, pilnais plaučiais galime įkvėpti gryno oro. Toji gaiva ir tyrumas man yra laisvės pojūtis. Tai yra jausmas, kuris savyje talpina pradžia, pasiryžimą, pasitikėjimą savimi ir aplinkiniais. Jis talpina atsakomybę už naują dieną, įkvėpimą darbui ir kūrybai. Į šitą jausmą dar neprišukšlinta, jame nėra vietos baimei, pavydai, susikaustymui ar pykčiui.

Vidinė laisvė yra neapsakomai didelis dalykas – tada mes sakome, ką galvojame, nenusukam akių šonan, kai kažką šalia mūsų talžo žodžiais ar veiksmais, nebijome prieš galingesnę užstoti silpną, nestokojame ryžto keisti dalykus į gerą, drąsiai stojame teisybės pusėn.

Valstybės laisvė tokia pati kaip ir kiekvieno iš mūsų – turėti galimybę rinktis kaip gyventi, koku keliu eiti. Deja, šie ir kiti pasirinkimai iš mūsų buvo atimti ne kartą – mums neleido kvėpuoti.

Sausio 13-oji yra ta diena, kai visi įkvėpėme gryno oro. Jis buvo šaltas, kiek sprangus, bet vis tik pilnas vilties, tikėjimo ir drąsos.

Tų dienų stebuklas, kad šiandien visi prisimename, kur tada buvome, kas stovėjo šalia, o tie, kurių šiame pasaulyje tuomet dar nebuvo, apie tai girdi iš savo tėvų ir senelių. Man atrodo, kad tada mes visi buvome laisvi, nes išdrįsom aiškiai ir garsiai pasakyti, kad renkamės svajonę. Svajonę, į kurią ilgai ir nuosekliai ėjome, į kurią vedė drąsūs žmonės.

Laisvė yra didelė laimė, bet jos siekis neretai siejasi su skausmu. Pasaulyje aukų už laisvę skaičiai, deja, tampa statistika. Bet žmonių pasiryžimas statistika nematuojamas – šiandien tūkstančiai Ukrainoje, šimtai tūkstančių Sirijoje ar tada 14 Lietuvoje – ne apie skaičius, o apie pasirinkimą gyventi kitaip. Laisvėje.

Mes laiminga šalis, kad turėjome ir turime daug drąsių žmonių, kurie stovėjo laisvės sargyboje. Kiekvienas iš jų vertas didelės padėkos ir pagarbos. Bet šiandien kalbėsiu apie du.

Laisvės premija skiriama už pasiekimus ir indėlį ginant žmogaus teises, plėtojant demokratiją, skatinant tarpvalstybinį bendradarbiavimą kovojant už Rytų ir Vidurio Europos tautų laisvą apsisprendimą ir suverenitetą. Šiandien ypatinga diena, nes turime galimybę padėkoti iškart dviem mūsų Valstybės vadovams: Vytautui Landsbergiui ir Valdui Adamkui.

Jie savo gyvenimu, darbais ir prigimtimi įtvirtina laisvę, jie skirtingi, bet vienijami laisvės idėjos, nestokojantys vidinės laisvės. Tai išmintingi, atidūs, drąsūs, savo valstybei ir jos piliečiams neabejingi žmonės. Savo darbais bei idėjomis jie klojo kelią savarankiškai ir saugiai Lietuvos ateičiai, o kitoms tautoms, kurios norėjo pasirinkti Vakarų demokratijos kryptį, jų veikla tapo įkvėpimo šaltiniu.

Prezidentas Valdas Adamkus, vakarietiško laisvės standartų žmogus, laisvojo pasaulio pilietis, telkiantis įvairių pažiūrų žmones. Gyvendamas ir dirbdamas išeivijoje atliko didžiulį darbą, atstovaujant laisvės siekiančios Lietuvos interesus. Tuomet mūsų tautai buvo ypatingai svarbu, kad mūsų lūkestis ir balsas būtų perduotas į laisvąjį pasaulį – mitingais, peticijomis, asmeniniais pokalbiais. Jo aktyvi visuomeninė ir politinė veikla buvo neabejotinai svarbus indėlis į Baltijos šalių nepriklausomybės kelią.

Vytautas Landsbergis – savo prigimtimi ryžtingas, kūrybingas žmogus, kurio drąsa, išmintis, sumanumas ir lyderystė suardė Sovietų Sąjungos prievartos ir melo imperiją. Jis atidarė langus, per kuriuos gairus oras pasiekė ne tik Lietuvą, bet ir kitas laisvės troškusias valstybes. V. Landsbergis, Sąjūdžio vadovas ir pirmasis atkurtos Lietuvos Respublikos Prezidentas, nepajudinamai tvirtas laisvės bastionas, kėlęs nepriklausomybės ir saugumo stiprinimą aukščiau visko.

V. Adamkus ir V. Landsbergis – valstybės architektai ir statytojai, valstybingumo simboliai ir garantai, esmingai prisidėję ne tik prie Lietuvos laisvės, bet ir prie jos saugumo užtikrinimo – atvedę mus į NATO ir Europos Sąjungą. Savo autoritetu jie išmintingai telkė tarptautinį palaikymą Vidurio ir Rytų Europos valstybių demokratiniam keliui.

Šie du žmonės neabejotinai yra įkvėpimas jaunajai kartai, ypač tai kartai, kuri nepatyrė Kovo 11-osios ir Sausio 13-osios vienybės ir išbandymų. Jie yra pavyzdys, kaip neišduoti principų, kaip nebijoti stovėti teisybės pusėje, kaip užstoti skriaudžiamą, kaip išlaikyti laisvę savyje, kaip gerbti istorinę atmintį ir nepasiduoti iliuzijoms bei nedraugų vilionėms; galiausiai jie yra pavyzdys kaip nepailsti ir toliau tęsti pradėtus darbus.

Landsbergiška draša ir Adamkiška diplomatija – mūsų valstybės gaivus pavasarinis vėjas, atnešęs galimybių kurti ir dirbti Lietuvai. Laisvė labai gražus ir jaudinantis dalykas, ačiū už ją. Laisvės premija – mūsų visų padėka Jums.

2016 metų Laisvės premijos laureato, Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus kalba

Jūsų Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidente, Seimo Pirmininke, Seimo ir Vyriausybės nariai, Lietuvos Atkuriamojo Seimo Pirmininke ir jos nariai, gerbiamieji žuvusiųjų Lietuvos laisvės gynėjų artimieji, laisvės kovų dalyviai, diplomatai, viešnios ir svečiai, šią akimirką, esu giliai sujaudintas. Manau, kad neįmanoma tokie dieną, kaip Sausio 13-oji stovėti šioje tribūnoje be pačių tikriausių emocijų. Juo labiau, gavus garbingą apdovanojimą, kaip Laisvės premija. Estu tikras, kad emocijos valdo ir jus ir mane. Negaliu ramiai prisiminti už įvykių, negaliu ramiai klausytis liudininkų pasakojimų, negaliu ramiai galvoti apie Lietuvos istoriją, kuri gyvena ne knygoje, o mūsų atmintyje ir mūsų širdyse. Likimas taip susiklostė, kad lemtingomis sausio dienomis, buvau Jungtinėse Amerikos Valstijose. Ir patikėkite, esant toli nuo Lietuvos atrodė, kad šią akimirką būti tarp žmonių, būti savo tautoje, tegu ir mirtinos grėsmės akivaizdoje, ne taip baisu, kaip laukti. Tas laukimas, nežinia, įtampa nuo vieno telefono skambučio iki kito, vieni kitus vejantys įvykiai ir žudantis klausimas – o kas bus toliau? Ar atsilaikysime? Ar nepasikartos represijos? Visus mus varė iš proto. Kaip žmogus, iš kurio vieną kartą jau buvo atimta tėvynė, todėl vėl jaučiausi bejėgis ką nors pakeisti, ką nors realaus padaryti. Taip, buvo aukščiausiu

politiniu lygmeniu teikiami protestai, buvo telefonų skambučiai, peticijos, straipsniai spaudoje. Tačiau visi supratome, tikroji, galutinė kova vyksta Lietuvoje.

Ir vėl, kaip XIX amžiaus sukilimuose ar XX amžiaus pokario kovose, už laisvę kovoja visa sąmoninga tauta. Todėl visada kartojau ir kartosiu, kad 1991 m. sausio 13 d. įvyko stebuklas. Tauta, gyvu žiedu apsupusi parlamentą, televizijos pastatą, transliacijos bokštą, gynė ne pastatus ir ne juose esančius žmones, tauta gynė save ir savo prigimtinę teisę į orų gyvenimą. Žiauru, kad už teisę į orų gyvenimą kai kuriems teko sumokėti gyvybę. Tačiau šioje tragedijoje yra ir labai daug dangiškosios šviesos, tai mūsų tautos didvyrių panteonas. Tai mūsų istorijos ir mūsų dvasios viršukalnė, mūsų moralinis orientyras ir amžinas pasididžiavimas. Sausio 13-oji padėjo galutinį tašką mūsų tautos apsisprendime, būtent siekti laisvės, o kartu ji tapo slenkščiu į naują istorijos tarpsnį. Buvo aišku, kad Lietuva, sausio 14-osios rytą pasitiko jau iš esmės kitokia, pašventinta krauju, nusiteikusi pati kurti savo gyvenimą, nusiteikusi priešintis agresoriui ir gyventi pagal sąžinės, žmogaus teisių, civilizacijos ir demokratijos dėsnius. Bet tuo pačiu kildavo klausimas, ko mes taip skubame į tarptautines organizacijas, būtent NATO, Europos Sąjungą. Kodėl tiek dėmesio skiriame saugumui? Mano atsakyme be kita ko būdavo ir tokie žodžiai: „Mes išmokome Sausio 13-osios pamoką. Ta diena parodė, ką reikia daryti. Šiandien mes matome kaip keičiasi pasaulis ir kas jame. Kas jame yra tikrasis agresorius, kuriantis revanšistinius planus apie imperijos atkūrimą. Mes matome, kad šiandien Gruzija ir Ukraina. Ir žiūrėdami į jas mes atpažįstame save. Mes matome Lietuvą, kas jos būtų laukę, jei ne integracija į galingiausią pasaulio gynybos sistemą.

Ką gi, tai tik dar kartą patvirtina kadaise mano sakytus žodžius: „Laisvė iškovojojama ir apginama, įtvirtinama ir įprasminama, tačiau ji niekad nėra baigtinė būseną, leidžianti atsipalaiduoti ir užsimiršti. Laisvė yra kaip budėjimas ir širdyje saugojantis savo ir savo tautos vertybes ir tautoje saugant jos vienybę ir laisvę. Kaip budėjimas prie Laisvės laužų 1991 metų sausį.

Ačiū visiems, kurie budėjo tada ir budi šiandien ir ačiū už garbingą įvertinimą, kurį priimu kaip to paties bendro budėjimo, bendro darbo, bendro gyvenimo vardan laisvės ženklą. Labai jums ačiū.